

1. Теоријске основе интегралног модела регулисања пословања и финансирања МСП

Када говоримо о интегралном моделу регулисања, онда подразумевамо правно-финансијске факторе који као импулси спроводе извесна аутономна или изведена дејства на остале факторе развоја малих предузећа. Разуме се да правни и финансијски фактори нису једини, али на данашњем степену привредног развоја имају посебан значај. Као такви они предствљају кључне факторе и из Европског интегралног модела за подршку МСП заснованог на Повељи о малим предузећима Европске уније¹⁾. Према томе правно финансијски модел стварања малог предузећа представља логичан подскуп одговарајућег европског модела. Потребне за интегралним регулисањем пословања и финансирања малих и средњих предузећа у Србији сваки даном постају све веће и имају за циљ остварење оптималног регулаторног и развојног решења које уважава велики број ограничења. Овакав став је последица очекивања од овог сектора привреде у погледу даљег реструктурирања домаће привреде, раста друштвеног производа и решавања питања структурне незапослености. Тако је, на пример, према подацима Народне Банке Србије, просечна стопа незапослености у Србији прошле године износила чак 31.7 %, а просечно је незапослено било 945.150 људи²⁾.

Међутим није довољно имати недавно усвојени Закон о привредним друштвима него је потребно усвојити и најављени Закон о предузетницима да би се МСП сектор брже развијао. У ствари, идеално би било да су предузећа и предузетници обухваћени истим законским прописом. Међутим, крајем 2004 преовладао је став законодавца да правни обухват треба да буде раздвојен. Интегрални модел подразумева јединствен правни обухват малих предузећа и предузетника те је овај став и критика одвојеног правног третмана малих предузећа и предузетника. Из простог разлога што је сваки предузетник и потенцијални оснивач предузећа у једној од фаза свог раста и развоја. Сваки сељак и пољопривредни произвођач је такође потенцијални оснивач предузећа. Одвојен правни третман предузећа и предузетника ће успорити формирање нових предузећа иако је бржи и повољнији start-up у овој фази транзиције од кључног значаја. Сматрамо да интегрално регулисање МСП сектора може убрзати запошљавање и раст друштвеног производа. Повеља о малим предузећима Европске уније³⁾ предвиђа следећих десет елемената⁴⁾ интегралног модела за подршку МСП сектору:

1. Образовање и обука за предузетништво
2. Повољнији и бржи start-up
3. Боље законодавство и прописи
4. Расположиве способности предузетника

---

1. http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/charter/ од 12 марта 2005.

2. http://www.nbs.yu/serbian/statistika/8_1_6.pdf од 25. марта 2005.

3. Усвојена на седници Савета Европе у Феири 19-20. јуни 2000.

4. http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/charter/ од 12.03.2005.

5. Унапређење on-line приступа
6. Унапређење пословања малих предузећа на домаћем и страном тржишту
7. Порези и финансијска питања
8. Побољшање технолошких капацитета у малим предузећима
9. Модели успешног електронског пословања и првокласне подршке малом бизнису
10. Развој чвршћег и ефикаснијег представљања интереса малих предузећа

Такође сматрамо да је Европски интегрални модел за подршку МСП полазна тачка за интегрални правно-финансијски оквир пословања малих предузећа у Србији. Из разматрања постојеће литературе, као и из контаката са предузетничком праксом такође се добија утисак да су, како спектар ових елемената, тако и њихова примена кључни за приближавање Србије Европским интеграцијама.

1.1. Кључне функције и предности интегралног модела

Овакав приступ је заснован на системској методи. Он нам пре свега служи за пројектовање, формирање и покретање предузетничких подухвата. Користан је развој организације и решавање организационих проблема што зависи и од степена учења и знања код носилаца организационих процеса. Такође га можемо користити за интегралну пословну дијагностику, за радикалне трансформације или реинжињеринг фирме као и за припрему организације за евентуалне нове пословне изазове.

2. Место и карактеристике МСП сектора у Србији

Усвајањем Стратегије развоја малих и средњих предузећа почетком 2003 године Влада Србије је направила суштински искорак у реализацији европске повеље о малим предузећима⁵⁾. Европска повеља и Стратегија Владе Србије признају да су мала предузећа окосница савремене економије и кључ за изградњу тржишне конкурентности.

Према једном документу у Европској унији има преко 20 милиона малих предузећа која запошљавају 72% укупне радне снаге у овој групацији.⁶⁾ Према извештају о статистичком праћењу и истраживању МСП сектора у Србији,⁷⁾ нашој земљи је хитно потребан модеран оквир пословне статистике за праћење МСП сектора јер садашњи систем има мањкавости у погледу ресурса, вештина, знања и методологије рада. Извештај се залаже за израду статистичког пословног регистра и формирање статистичког пословног савета као и израду чешћих анкета у МСП

5. Савет за општа питања је усвојио повељу у Лисабону 13 јуна 2000. Европски Савет је усвојио повељу 19 јуна исте године на такозваном Феира састанку.

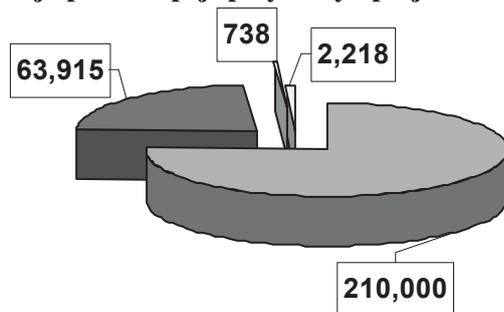
6. Observatory of the European SMEs 2002. No.2, стр. 14.

7. Извештај урађен од стране пројектног тима на пројекту не-финансијске подршке МСП који финансира Европска унија.

сектору како би се дошло до валидних података о броју и снази ових предузећа код нас. Последица оваквог стања су и различити подаци.

Европска агенција за Реконструкцију процењује да у Србији има око 65,000 активних МСП, док Национална Служба за запошљавање процењује да у Републици Србији, у области МСП има регистрованих око 288.396 активних субјеката привређивања /око 60.000 активних предузећа и 228.396 активних радњи и приватних предузетника, у којима је запослено око 400.000 радника рачунајући и осниваче⁸⁾. Процењујемо да овај сектор учествује са 33% у укупном бруто друштвеном производу Србије. Категорија малих предузећа обухвата регистрована правна лица (друштва са ограниченом одговорношћу) која имају до 50 запослених. У ствари, велика већина њих су микро предузећа, категорија која још није призната у Србији, а који запошљавају до 10 радника. Неких 99% свих предузећа, приватних предузетника и правних лица, су микро предузећа а 1% велика и предузећа средње величине. На следећем дијаграму се види експанзивна, али још увек недовољна, улога малих и микро предузећа у Србији, у односу на средња и велика предузећа:

Организациони дијаграм 1. : Број предузећа у Србији

■ Радње /предузетници

■ Мала предузећа

□ Велика предузећа

□ Средња предузећа

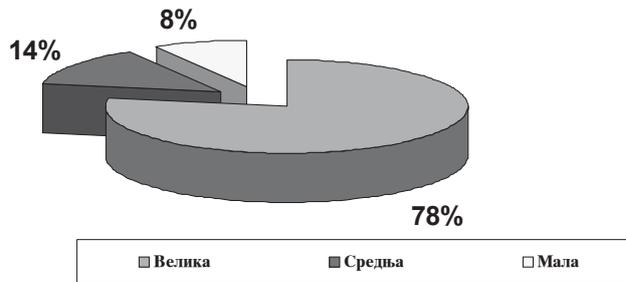
(Извор: Српски економски дијаграм јан – дец 2003. Републички завод за развој)

Међутим, када је у питању структура капитала привреде у Србији, онда видимо супротне тенденције и још увек доминантну улогу великих предузећа. Ово је последица претераног ослањања на сопствене ресурсе за развијање извора финансирања МСП. Зависност од сопствених извора треба да се смањи а спољашњи приступ капиталу да се побољша. Препрека томе је недостатак вештина за управљање финансијама у МСП. Осетљив банкарски систем са мало ресурса се опорав-

8. <http://www.rztr.co.yu/preduzetnistvo.htm> од 25. марта 2005.

ља од последица начина којим су привреда и саме банке у Србији вођене током деведесетих година прошлог века. Веома тешка ситуација још увек доминира банкарским сектором у Србији.

Организациони дијаграм 2.: Структура капитала привреде у Србији

(Извор: Српски економски дијаграм јан – дец 2003. Републички завод за развој)

Србија је још далеко од показатеља који су карактеристични за ЕУ али треба да учини напор да до 2008 године оставри стратегијски циљ од 400,000 малих фирми и милион нових радних места. Постављени циљеви из Стратегије за МСП су веома амбициозни и за њихову реализацију Влада Републике Србије ће требати да уложи знатан напор, заједно са приватним и јавним сектором. Основни проблеми се односе на неадекватан регулаторни оквир и сиромашну финансијску инфраструктуру:

- ⇒ Одвојен правни обухват предузећа и предузетника
- ⇒ Одсуство одговарајућег закона који би адекватно регулисао оснивање предузетничких удружења
- ⇒ Неодговарајући правни оквир за колатералу, зајмове, принудну наплату дуга
- ⇒ Одсуство закона о невладиним организацијама и закона о макрокредитима
- ⇒ Неадекватне пословне информације и рачуноводствени стандарди који би олакшали инвестиционе одлуке у МСП сектору.
- ⇒ Недовољна штедња и општи недостатак приватних средстава за инвестирање
- ⇒ Банкарски сектор је традиционално повезан са великим државним предузећима, и тек сада почиње да се развија и стиче искуства у погледу давања кредита МСП сектору. Реално је очекивати да ће се наше банке у наредном периоду такмичити да пласирају средства у МСП сектор.

Поред самог броја предузећа и оптималније капитализације МСП, потребно је такође учинити много напора у погледу повећања конкурентности малих фирми из Србије што се може учинити кроз образовање и тренинг за предузетништво, јефтиније услове за оснивање нових фирми и боље регулаторно окружење. Побољшање приступа електронском комуницирању и е-бизнису, ниже пореско опте-

ређење и јачање технолошких капацитета малих фирми у Србији су у функцији остварења националне МСП стратегије.

3. Основе регулаторног и институционалног окружења сектора МСП у Србији

Истраживач који ради на постављању новог институционалног окружења за МСП сектор у Србији треба да крене од постојећег стања у овој области па ћемо укратко резимирати садашње стање у овој области.

3.1. Кораци које предузеће треба да испуни да би добило формално одобрење за почетак пословања.

Према Закону о предузећима⁹⁾ постојала је разлика у процедури неопходној за отпочињање пословања, у зависности од делатности коју предузеће жели да обавља. Минимум услова који су се предвиђали за обављање претежног броја делатности (велетрговина, посреднички послови и друго) су били следећи:

1. сачињавање оснивачког акта – уговора и Статута предузећа и овера потписа на оснивачком акту – уговору од стране суда опште надлежности;
2. полагање оснивачког капитала у новцу, у депозит код пословне банке;
3. регистрација предузећа код територијално надлежног трговинског суда;
4. регистрација предузећа код Завода за статистику Републике Србије;
5. прибављање пореског идентификационог броја (ПИБ) од Републичке управе јавних прихода (порески орган);
6. отварање рачуна предузећа код пословне банке по слободном избору.

Уколико предузеће регистровано за обављање спољнотрговинске делатности жели да ради као увозник или извозник додатни услов је био следећи:

7. неопходно је код царинских органа прибавити царински број.

Уколико предузеће регистровано за обављање делатности која се односи на производњу, промет, дистрибуцију, прераду и ускладиштење материја опасних и штетних по здравље људи и животну средину, жели да отпочне са обављањем исте делатности

8. неопходно је код надлежног инспекцијског органа прибавити решење о испуњености посебних услова за простор, у погледу техничке опремљености, заштите на раду и заштите и унапређења животне средине.

Закон о привредним друштвима¹⁰⁾ конституише начело равноправности свих форми привредних друштава који омогућују својинску и управљачку компоненту својинске функције али ће се одређене делатности и даље моћи обављати по режиму дозволе (финансијске и осигуравајуће делатности)¹¹⁾.

9. «Службени лист СРЈ», бр. 29/96, 33/96, 29/97, 59/98, 74/99, 9/2001 и 36/2002.

10. Службени гласник РС, бр. 125/04.

Приватни предузетник, у смислу Закона о приватним предузетницима¹²⁾, закона који је ипак задржан након усвајања закона о привредним друштвима, јесте физичко лице које, ради стицања добити, оснива радњу и самостално обавља делатност. У складу са овим законом је значајно либерализован поступак уписа приватних радњи у регистар. Тако, оснивач радње треба да достави регистрационом органу:

1. доказ о здравственој способности;

2. доказ о пословној способности (тј. писмену изјаву оснивача радње да није лишен пословне способности, тј. да је пословно способан);

3. доказ да му судском одлуком није забрањено обављање делатности, односно да му није изречена заштитна мера забране обављања делатности док трају правне последице осуде, односно мере. И овај доказ прибавља регистрациони орган по службеној дужности;

4. доказ да поседује одговарајућу опрему и кадрове, као и простор за обављање делатности, ако је то предвиђено посебним прописима (за делатности опасне по живот и здравље људи или по животну средину);

5. доказ о школској спреми ако је исти услов предвиђен посебним прописом за конкретну делатност;

6. доказ о прибављеној лиценци, у складу са посебним прописима;

Ако је у питању ортачка радња потребан је

7. уговор о ортаклуку.

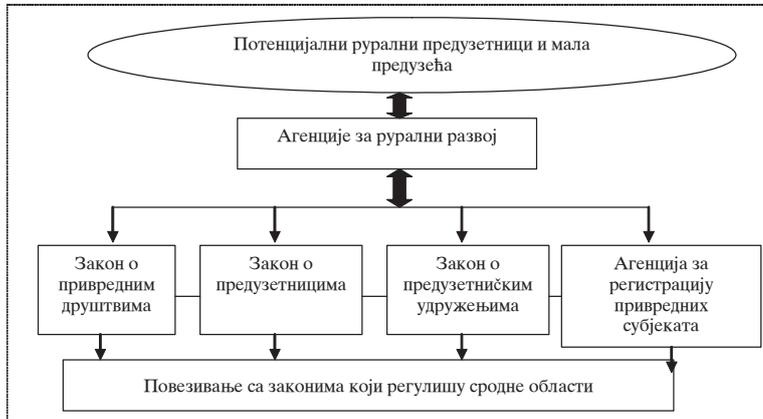
Агенција за регистрацију привредних субјеката у коју је измештен поступак регистрације привредних субјеката (из Трговинских судова) је конципирана тако да функционише као својеврстан "one stop shop", где је на једном месту могуће обавити читав поступак оснивања предузећа¹³⁾. Обзиром да садашњи прописи не предвиђају ништа иновативно за регистрацију и почетак рада фирми у руралним срединама очекује се да ова Агенција убрза оснивање нових фирми и у овим срединама. Треба имати у виду да Закон о предузећима није регулисао на задовољавајућој основи питање статусних промена привредних друштава док Закон о привредним друштвима проширује регулативу повезивања привредних друштава путем капитала што отвара могућности за раст и развој малих предузећа. У том смислу би и нови Закон о предузетницима требао на релевантан начин да омогући прерастање предузетника у друштва капитала и њихово повезивање са постојећим друштвима на тржишту. Зато предлажем следећу општи модел интегралног регулисања предузетника и предузећа са акцентом на повезивање постојећих предузећа и формирање нових предузећа, посебно у руралним срединама Србије:

11. Васиљевић, М. Закон о привредним друштвима, поводи, начела, основна решења и домети, Правни информатор, 12-2004, стр. 3-11.

12. "Службени гласник СРС", бр. 54/89 и 9/90 и "Службени гласник РС", бр. 46/91, 53/95 и 35/02.

13. Види залагање за усклађивање Закона о регистрацији привредних субјеката са Законом о привредним друштвима, Васиљевић, М. Закон о привредним друштвима, поводи, начела, основна решења и домети, Правни информатор, 12-2004, стр. 10.

Организациони дијаграм 3: Интегрално регулисање развоја руралног предузетништва

Треба имати у виду да је незапосленост и сиромаштво најизразитија управо у руралним срединама, јер 2000. 47,8% укупног становништва Србије је било рурално¹⁴⁾, односно око 45% у 2003¹⁵⁾, и ова подручја захватају готово три четвртине територије. Ова подручја се већ деценијама налазе у условима економске и културне стагнације, што драстично повећава сиромаштво¹⁶⁾, посебно ако се има у виду зависност од пољопривреде чије учешће у националном дохотку достиже чак 58.1% у Браничевском округу и 42.2% у Борском округу¹⁷⁾. Учешће пољопривредног становништва у Србији је опало са чак 76,5% у 1940.¹⁸⁾, и 72,3% у 1948. на око 10,9% у 2002.,¹⁹⁾ што је ипак више него у свим суседним земљама изузев Албаније,²⁰⁾ док захваљујући мултифункционалним пољопривредама у земљама Европске уније износи свега 8,17%.²¹⁾ Из ових разлога развојни фокус европски оријен-

14. Поповић, В. и остали, (2003.) Пољопривреда и рурални развој у земљама југоисточне Европе, Међународни научни симпозијум агроекономиста, Београд, 25-26. септембра, Пољопривредни факултет, стр. 251.
15. Податак је дат према публикацији: *Стратегија за смањење сиромаштва у Србији* (2003.), стр. 151.
16. Др.Болчић, С. (2003.) структурне промене и актери будућих промена у Србији, Округли сто "Промене вредности и транзиција у Србији: поглед у будућност", Београд, испитује размере осиромашења великих сегмената друштва Србије током деведесетих и закључује да се ради о "друштву сиромаштва".
17. Развојни профил Србије, (2003) Републички завод за развој, децембар, стр. 44.
18. Вујошевић, И. (1940.) Заштита социјално слабих, Југославија, Земун, стр. 73.
19. Југославија, 1945-1985., Савезни завод за статистику (1986) и Статистички годишњак Србије 2004.
20. Поповић, В. и остали, Пољопривреда и рурални развој у земљама југоисточне Европе, оп. цит.
21. Somogyi S., Kájári K., Мултифункционална пољопривреда и рурални развој, Реферат, Власински сусрети 2004.

тисане Србије треба да буде и на унапређењу правних и финансијских услова за повезивање постојећих и отварање нових предузећа у руралним срединама. Стиче се утисак да пререгистрација приватних предузетника у друштва са ограниченом одговорношћу представљају онај модус кјоји може довести до раста и развоја МСП у руралним срединама. Јер, подсетимо се, ова су друштва флексибилна, лако се прилагођавају потребама чланова, јер управљање и функционисање није одвојено од власника – оснивача друштва²²).

3.2. Време потребно за отварање предузећа приказано у радним данима и процењени трошкови у еврима без депозита оснивачког капитала

Свако ко данас жели да отпочне неки сопствени приватни бизнис мораће да закуца на разноразне шалтере и при том потроши поприлично времена и новца како би дошао до свих потребних дозвола и потврда. У том погледу се мало тога променило у последње три године иако је сам привредни амбијент, у целини гледано, данас ипак повољнији.

Табела 1: Време и трошкови отварања предузећа у Србији

	Установа надлежна за регистрацију		Додатне процедуре/ документација (царина, статистика, порези, радна /здравствена уверења)		Дозволе /одобрења (грађевинске дозволе, захтеви у погледу простора)	
	Оптимални Минимум (тј. Исправан образац за регистрацију)	Оцена реалног просека	Оптимални Минимум (тј. Исправан образац за регистрацију)	Оцена реалног просека	Оптимални Минимум (тј. Исправан образац за регистрацију)	Оцена реалног просека
Време у радним данима	22	40	20	30	176	250
Трошак у еврима	344,35	698,6	46,4	85,57	1,335	5,235

Извор: Републичка агенција за развој малих и средњих предузећа и предузетништва (2004.)

Претходна табела нам показује да држава треба да постане организованија, а законска процедура једноставнија, јефтинија и краћа ако се заиста жели бржи развој новог сектора малих и средњих предузећа, у руралним срединама посебно. Јер, развој овог сектора у руралним подручјима се сада креће прилично тешким стазама па је отуд још у својеврсном повоју и није способан да значајније повуче укупан рурални развој.

22. Види детаљније, Бесаровић, И. Пословно право, Интермец, Београд, 2004, стр.. 70

3.3. Оснивачки и развојни капитал за специфичне организационе облике фирми

Висина оснивачког капитала зависи од облика предузећа односно да ли су оснивачи друштво лица или друштво капитала. Закон о предузећима је познавао три облика предузећа: привредно друштво²³), друштвено предузеће и јавно предузеће. Задржавајући друштва лица и друштва капитала, Закон о привредним друштвима је пак друштвена предузећа сместио у своје транзитне одредбе, док трају рокови приватизације, а за јавна предузећа се опредељује да њихову регулативу препусти посебном закону²⁴).

Организациони дијаграм 4.: Класификација привредних друштва и оснивачког капитала

У погледу развоја предузетничких подухвата оснивачки капитал је само прва степенница у финансирању раста и развоја. Иако сада постоје закони о лизингу²⁵), гаранцијском фонду, осигурању покретне имовине, други иновативни финансијски прописи још нису сасвим оперативни. Зато је велики број субоптимално капитализованих МСП (мала вредност капитала по појединачном предузећу, низак ни-

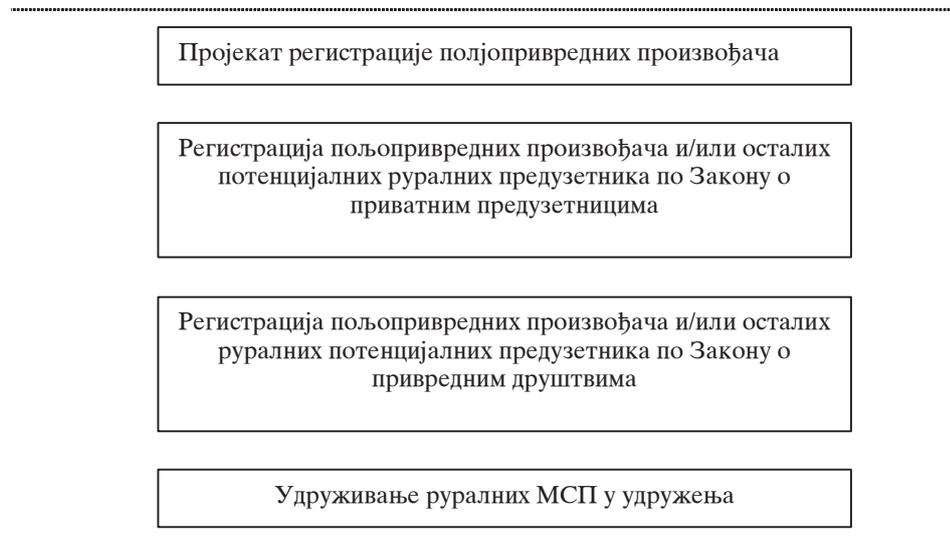
23. Посебне одредбе за привредна друштва наведене су у члановима 105-186 и 187-391 Закона о предузећима («Службени лист СРЈ», бр. 29/96, 33/96, 29/97, 59/98, 74/99, 9/2001 и 36/2002).

24. Васиљевић, М. Закон о привредним друштвима, поводи, начела, основна решења и домети, Правни информатор, 12-2004, стр.10.

во акумулације итд.) док истовремено значајан недостатак приватног капитала ограничава капацитет МСП да преузму већи удео у структури капитала српске привреде, што је посебно изражено у руралним срединама Србије.

Толико о правно-финансијском оквиру развоја предузетништва код нас. Размотримо овом приликом једну од неколико различитих могућности и моделирајмо потенцијалне фазе са становишта руралних средина у Србији за које смо истакли да имају највеће потребе за развојем предузетништва.

Организациони дијаграм 5: Потенцијални процес развоја руралног предузетништва

4. Закључак

Развој, раст и експанзија сектора МСП у Србији у складу са циљевима петогодишње “Стратегије за развој малих и средњих предузећа у Републици Србији 2003 – 2008. године” ће, на основу међународног искуства, захтевати даљу модернизацију интегралног правно-финансијског оквира пословања као и нове инвестиције у износу од неколико милијарди евра. Међутим, тренутно стање интегралног

25. Тако, Закон о лизингу обезбеђује пословању малих предузећа сличне финансијске механизме какви су у свим тржишним економијама нормални већ деценијама. Значај финансијског лизинга као правне трансакције је у томе што олакшава набавку опреме без ангажовања краткорочног капитала предузећа или кредита. Зајмодавац остаје власник опреме и самим тим не сноси никакав ризик у смислу покрића позајмице. По Закону о финансијском лизингу правне трансакције обухватају три учесника: зајмодавац, закупац и снабдевач опреме која је предмет лизинга.

правно финансијског оквира, финансирања и приступа МСП капиталу се може описати као изузетно незадовољавајуће у поређењу са стандардима Европске уније. Као такво није у могућности да задовољи стварне потребе сектора. Током 2005 године постојаће хитна потреба да се предузму следећи кораци:

- Оквир законске регулативе за предузетнике прилагодити Закону о привредним друштвима
- Усвојити савремене законске прописе који охрабрују формирање удружења предузетника
- Оквир законске регулативе за регионалне кредитне, гаранцијске и инвестиционе фондове и стварање нових финансијских инструмената и шема које би требало у потпуности формирати.
- Ангажовање свих расположивих и потенцијалних (домаћих и страних) финансијских ресурса као подршка развоју МСП.
- Уклонити непотребне препреке и ограничења за легитимне потенцијалне изворе финансија за МСП.

Milan Vemić, LL.M
Faculty of Agriculture, Belgrade
Consultant for Small and Medium Enterprises

DEVELOPMENT OF LEGAL- FINANCIAL MODEL OF CREATION OF SMALL RURAL ENTERPRISE

Summary

Serbian SMEs face just about every possible hindrance: for example, an incomplete and unfriendly legislative and regulatory environment, lack of legislative and regulatory enforcement, lack of capacity of the justice system to enforce commercially related legislation, an underdeveloped banking system, lack of information on foreign and domestic markets, low levels of technology and managerial skills, and a poor basic legal and financial infrastructure. Financial management skills are particularly important for the survival and efficient functioning of SMEs. SMEs and entrepreneurs in rural regions are particularly disadvantaged. The intergal financial legal framework for growth and development of entrepreneurs and SMEs in Serbia requires a new law on entrepreneurs that is compatible with the new company law. Removal of obstacles in access to various sources of finance is of key importance for the development of this sector.

Key words: *small and medium enterprises, financial legal framework, integral regulation and model, rural development, merging of enterprises.*